

**Javaslat a
Kalocsai Települési Értéktárba történő felvételéhez**

VÁROSHÁZA

Szent István út 35. Helyrajzi szám: 1.
Hatályos védelem: országos védelemre javasolt

Készítette:

Asbóth Miklós

.....
(aláírás)

Kalocsa, 2013. december 5.

(P. H.)

I.
A JAVASLATTEVŐ ADATAI

1. A javaslatot benyújtó (személy/intézmény/szervezet/vállalkozás) neve: Asbóth Miklós
2. A javaslatot benyújtó személy vagy a kapcsolattartó személy adatai:
Név: Asbóth Miklós
Levelezési cím: 6300 Kalocsa, Fényi Gyula u. 18.
Telefonszám: 06/70/414-8583
E-mail cím: asbothmikloskalocsa@t-online.hu

II.
A NEMZETI ÉRTÉK ADATAI

1. A nemzeti érték megnevezése:
2. A nemzeti érték szakterületenkénti kategóriák szerinti besorolása
 agrár- és élelmiszergazdaság egészség és életmód épített környezet
 ipari és műszaki megoldások kulturális örökség sport
 természeti környezet turizmus
3. A nemzeti érték fellelhetőségének helye: Kalocsa, Szent István király út 35.
4. Értéktár megnevezése, amelybe a nemzeti érték felvételét kezdeményezik
 települési tájegységi megyei külföldi magyarság
5. A nemzeti érték rövid, szöveges bemutatása, egyedi jellemzőinek és történetének leírása. Ld. a javaslat elején lévő részletes leírást.
6. Indoklás az értéktárba történő felvétel mellett: a Kalocsai Települési Értéktárba felvett *19. századi polgári központ* egyik jelentős épülete.
7. A nemzeti értékkel kapcsolatos információt megjelenítő források listája (bibliográfia, honlapok, multimédiás források)
ASBÓTH Miklós
1998 Kalocsa történeti kronológiája. In: Asbóth Miklós, Romsics Imre: Kalocsa múltja és jelene. Kalocsa. 42-210. p.
Kalocsa történeti kronológiája
Számítógépes adattár. Szerk. Asbóth Miklós.
KN
1912. jan. 3. Az új városi székház alapkövének letétele. In: Kalocsai Néplap. 1912. jan. 3.
VÁTI
2004b VÁTI Magyar Regionális Fejlesztési és Urbanisztikai Közhasznú Társaság. Kalocsa város településszerkezeti terve. Örökségvédelmi hatástanulmány. Helyi értékvédelmi tanulmány. Felelős tervező Havas Mária. TSZ.: 2774/2003-3.2.2
8. A nemzeti érték hivatalos weboldalának címe:

III.

MELLÉKLETEK

1. Az értéktárba felvételre javasolt nemzeti érték fényképe vagy audiovizuális-dokumentációja
2. A Htv. 1. § (1) bekezdés j) pontjának való megfelelést valószínűsítő dokumentumok, támogató és ajánló levelek
3. A javaslatához csatolt saját készítésű fényképek és filmek felhasználására vonatkozó hozzájáruló nyilatkozat

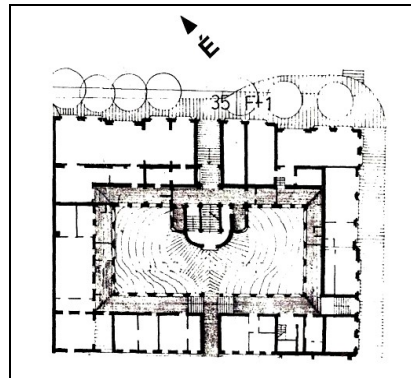
I. Melléklet

A városháza korabeli képeslapon 1922 után
(Asbóth Miklós gyűjteménye)

Az épület helyszínrajza
(Kalocsa város településszerkezeti terve Örökségvédelmi hatástanulmány.
Helyi értékvédelmi topográfia. VÁTI 2004.)

Alaprajz M. 1:500

II. Melléklet

Egyemeletes szecessziós stílusú saroképület

Építés éve: 1912, a torony építése: 1922¹, elbontása: 1950², építtető: Kalocsa nagyközség önkormányzata

Építész: Foerk Ernő, Petrovác Gyula

Építő: Molczer Sándor

Az épület építéstörténete és hasznosítása

A 20. század elején erőteljes mozgalom indult meg, hogy Kalocsa visszanyerje az 1872-ben elveszített városi rangját. E cél érdekében épült 1912-ben a jelenlegi, városi ranghoz méltó városháza az eredetileg városi nagyvendéglőnek épült, de 1896-tól városházának használt épület helyén.³ Az E alaprajzú, három utcára nyíló egyemeletes épület terveit Foerk Ernő (1868-1934) és Petrovác Gyula (1877–1940) építész tervezte. A tervek szerint az épület Szent István utcai, a mai Városház utcai és az udvari szárnyába hivatalok kerültek, a Tomori utcai szárny emeletén bérlakásokat, az épület földszinti és a Tomori utcai szárny alagsori részén üzleteket alakítottak ki. A Tomori utcai és a mai Városház utcai sarkon lévő magasföldszinti helyiségeket a budapesti postaigazgatóság a kalocsai postahivatal számára kibérelte.⁴ A hivatali szárnyban a városi hivatalok, a járási főszolgabírói hivatal és a rendőrség kapott helyet. Az építkezést Molczer Sándor szabadkai építési vállalkozó végezte, aki 450.871 koronás ajánlatával nyerte el az építkezésre kiírt versenytárgyalást 1910 augusztusában. Molczer Sándor volt a főszékesegyház rekonstrukciós munkáinak kivitelezője is ugyanebben az időben. Az építkezést októberben kezdték meg a régi városháza Tomori utcára néző épületeinek bontásával. A bontást Juresó Antal (1872-1922) kalocsai vállalkozó végezte. Az épületrész bontása után megkezdődött a Tomori utcai szárny építése, amely 1911 őszén készült el. Az eredeti tervektől eltérően, ideiglenes jelleggel az előljárási hivatalai a régi épületből átköltöztek az új épületszárnyba. A Szent István utcára néző épület lebontása után hozzákezdtek az új épületszárny építéséhez.⁵ Az épület alapkövét és benne Kalocsa 1912. évi viszonyait leíró okiratot 1912. jan. 2-án helyezték el a főbejárat északi kapuoszlopa alatt. Az okirat az alábbi szöveget tartalmazta:⁶

„Kalocsa az 1886 : XXII. tc. 1. paragrafus b. pont értelmében nagyközségi¹⁾ szervezettel ellátott érseki székhely közönsége által emelt ezen községi székháznak az alapköve 1912. évi január 2-án tétetett le. E helyen előbb az 1857-ik évben épült és községi tulajdont képezett "Nagy Kocsma" elnevezésű épület állt – amely a kir. tszéki palota építése következtében az annak helyén volt és 1896-ik évben lebontott régi községi székház helyett - 1896. évi március 1-től kezdve a községi hivatalok és az önkéntes tűzoltóság ideiglenes elhelyezésére szolgált. Ezen telek északnyugati oldalán állt még a főjegyzői természetbeni lakás is.

Az előbb említett ideiglenes székház lebontásakor az annak alapjában talált alapköv letéti okmány – valamikori Magyarország címerével ékesített egy darab téglá és néhány darab ezüst- és rézpenz ezen új székház alapköve mellé visszahelyeztettek.

Ezen új székházat Foerk Ernő budapesti műépítész és Petrovác Gyula kalocsai illetőségű építészmérnök, mindketten Budapesten felső építő ipariskolai tanárok, által készített tervek nyomán Molczer Sándor szabadkai építési vállalkozó építette, aki az 1910. évi aug. 18-án megtartott nyilvános árlejtésen az építést mindennemű anyaggal együtt **450 ezer 871 korona**

¹ ASBÓTH Miklós 1998. 83.

² Kalocsa történeti kronológiája

³ ASBÓTH Miklós 1998. 80.

⁴ Uo. 118.

⁵ ASBÓTH Miklós 1998. 119-120.

⁶ KN 1912. jan. 3.

28 fillérért vállalta el, mely összeghez hozzáveendő még a pótmunkákra előirányzott **12 ezer korona** és az építési tervekért, valamint az építés műszaki vezetéséért megállapított **22 ezer korona**. Az építési szerződés értelmében, mint alvállalkozók, a következő kalocsai iparosok dolgoztak az épületen, és pedig: Kákonyi János ácsmester, Andriska testvérek bádogos, Kákonyi Mihály, Lezsák Lajos és Rózsa Fülöp asztalos, Kazi József lakatos, Schenk János mázoló, Filvig Mátyás üveges, Ladányi József és Ferenc szobafestő mesterek és a Kalocsai Villamosági Részvénytársaság. Ezeken kívül a vasbeton munkát Biehn János, a burkoló munkát ifj. Valla József, a redőnyöket Koványi és Frölich, az üvegfestő munkát Zsellér Imre, a vízvezeték és gőzfűtést Knuth Károly budapesti cégek – a többi munkameneteket pedig Molczer Sándor közvetlenül készítették.

Az ezen telken előbb elhelyezve volt alapkö letételének ideje – vagyis az 1857-ik év óta az akkori Kalocsa község úgy területi, mint népességi viszonyait illetőleg nagy változáson ment keresztül. Ugyanis azon időben Kalocsához tartozott puszták közül 16 – 1898-ik évi január 1-ével Kalocsától különvált és két önálló nagyközséggé – Homokmégy és Szakmár – alakult. Jelen időben Kalocsa határának területe 12.640 kat. hold 539 négyszögöl. Ebből a kalocsai érseki uradalomé 7.157 h. 1.449 négyszögöl, a kalocsai főkáptalani uradalomé 247 hold 1.277 négyszögöl, a községé mint erkölcsi testületé 1.359 h. 634 négyszögöl, egyes birtokosoké pedig 3.875 h. 634 négyszögöl. A község vagyona az 1911-ik évre szerkesztett leltár szerint ingókban és ingatlanokban egy millió 656 ezer 389 K[orona] 71 f[illér], tartozása 883 ezer 130 K 88 f. Tiszta vagyona 773 ezer 258 K 83 f.

A város népessége az 1910-ik évi népszámlálás adatai szerint 12.453 lélek, akik 28 német, 2 bolgár és 2 szerb kivételével mindnyájan magyar anyanyelvűek. Vallásra nézve róm. katolikus 11.461, görög kath. 15, görög nem egyesült [ortodox] 10, protestáns 256, izraelita 711.

A község székhelye a kalocsai és bácsi érsekségnek – jelenlegi érsek Csernoch János dr. Érseki helynök: Kleiner Lajos c. püspök. A kalocsai főszékesegyházi főkáptalannak – nagyprépostja Schweitzer József pápai prelátus, a magyar királyi törvényszéknek – elnöke Bajzáth János, a járásbírósnak – vezetője Rihmer Kázmér, az ügyészségnek – vezetője Pintér József, a kalocsai főszolgabírói hivatalnak – főszolgabíró Helle János, a m. kir. adóhivatalnak – tárnok Wandesstein A., a m. kir. pénzügyi biztosságnak – pénzügyi biztos Deák Béla, a m. kir. posta, távirda és távbeszélő hivataloknak – főnök Csányi Ferenc, a m. kir. csendőr szárnyparancsnokságnak – főhadnagy Voloncs István, a m. kir. államvasutak állomásfőnökségének – főnök Köller Ferenc főellenőr.

Kalocsa nagyközség községi hatóságának élén Farkas Gergely bíró és Csernyus József főjegyző áll. (A községi szervezet a mellékleten van feltüntetve.)

Kalocsa közművelődési központ. Van r. kath. hittani főiskola – igazgatója Hoffmann Károly dr. kanonok, a jézustársasági atyák vezetése alatt álló érseki főgimnáziuma – igazgatója P. Riegl Sándor S. J., a Miasszonyunkról nevezett iskolánénék vezetése alatt álló polgári és elemi tanítónőképző intézete, polgári felső, és elemi leányiskolája – igazgatója Petrovác József, érseki férfitanítóintézete – igazgatója Huber Lipót. Ezen kívül van még róm. kath. elemi iskolája 12 tanteremmel – igazgatója Boromisza István apátkanonok plébános, ki a rk. iskolák első fokú hatóságának, az iskolaszéknek is elnöke. Van egy izraelita népiskola 2 tanteremmel – iskolaszéki elnök Schönwald József dr., van továbbá ipari tanonciskolája - igazgatója Petrovác József, gazdasági ismétlő iskolája – igazgatója Boromisza István apátkanonok plébános. Az óvó- és elemi iskolai tankötelesek száma 1.720.

Van a községben Jézustársasági kollégium újoncképzővel és konviktussal – rektor P. Riegl Sándor S. J., nagyobb és kisebb papnevelő intézet – az előbbinek kormányzója Horváth Győző dr. kanonok, az utóbbié P. Hörll Gyula S. J. Van továbbá meg a Miasszonyunkról nevezett iskolánénék zárdája újoncképzővel és szanatóriummal – általános főnöknő Bleilőb Mária Bernarda. A páli szent Vincéről nevezett betegápoló apácák főnöknője Jankovics

Hedvig. Az érseki egyházmegye területén működő szegényebb sorsú tanítók gyermekeinek nevelését ellátja az érseki kath. Tanítók Háza, felügyelője Berauer József képezdei tanár. Kalocsán székel az egyházmegyében lévő összes hitvallásos iskolák főtanfelügyelősége. Jelenlegi főtanfelügyelő Zundl Péter kanonok, pápai prelátus.

Az érseki könyvtár, melynek igazgatója Macskovics Pál dr. kanonok, pápai prelátus, 73.000 kötetből áll, a könyvtár ezen idő szerint az érseki kastélyban van elhelyezve. A "Haynald" obszervatórium (csillagvizsgáló) a főgimnázium épületében van, vezetője P. Fényi Gyula S. J. A Kalocsa és környéke belvizeinek levezetése céljából 1871-ik évben alakult Sárközi Ármentesítő Társulat²⁾ igazgató főmérnöke Kolecsányi Endre kir. tanácsos.

Kalocsán a következő hírlapok és folyóiratok jelennek meg: "Kalocsai Néplap" 35-ik évfolyam, megjelenik hetenként kétszer, szerkesztő Petrányi Ferenc képezdei hittanár, "Kalocsa és Vidéke" 2-ik évfolyam, megjelenik hetenként egyszer, szerkesztője Hahn Béla dr. ügyvéd. "Jézus Szíve Hírnöke" és "Mária-kert" hitbuzgalmi havi folyóiratok, szerkeszti P. Tóth Mike S. J. "Népoktatás" pedagógiai havi folyóirat, 2-ik évfolyam, szerkeszti Dreisziger Ferenc tanítóképző intézeti tanár. Ezek a lapok az itt működő három nyomdában jelennek meg.

Van a községben érseki kórház és aggok háza a Szent Vincéről nevezett nővérek gondozása alatt.

Kalocsán összesen 42 társaskör és egyesület működik – ezek közül a legjelentékenyebbek: a Kalocsai Kaszinó (alapított 1859)³⁾, Jótékony Nőegylet (1867), Kalocsavidéki róm. kath. Tanítóegyesület (1871), Önkéntes Tűzoltó Egylet (1872), Kalocsai Korcsolya Egylet (1877), Róm. Kath. Legényegylet (1883)⁴⁾, Kath. Kör (1894), Keresztény Munkásegylet (1900), Kath. Földművelő Ifjak Egylete (1899)⁵⁾, Sz. Vince Egylet, Oltáregylet, Mária Kongregációk, Kalocsavidéki Földművelők és Iparosok Egyesülete (1905)⁶⁾, Vöröskereszt és Fehérskereszt Egylet, Keresztény Társadalomtudományi Egyesület (1909), Róm. Kath. Leányvédő (Patronage) Egyesület, A Keresztény Szeretet Gyermekevédő Műve, Izr. Krajcáregylet, Chevra Kadisha (1895)

A község hitelviszonyait négy pénzüintézet: Kalocsai Takarékpénztár (vezérigazgató id. Tarajossy Sándor dr.), Sárközi Takarékpénztár (Gauzer János), Közgazdasági Bank (Szántó Lajos dr.), Kereskedelmi és Gazdasági Bank (Gara Benő dr.) – ezen kívül még a kalocsai főkáptalani kegyes alapítványkezelő hivatal (alapítványkezelő kanonok Valihora Ágoston dr.) – elégíti ki.

Kalocsának ipara és kereskedelme eléggé virágzó. Van VI. Károly⁷⁾ császár és magyar királytól 1720-ik évben nyert négy országos vásárja és hetenkint szerdán és szombaton hetipiaca. A piac jelenlegi árfolyamát az ide mellékelt árjegyzék mutatja. A község közlekedésének előmozdítására szolgálnak: a vasút kalocsa–kiskőrösi szárnyvonala, a cs. és kir. Duna-gőzhajózási Társaság hajójáratái (hajóállomás Uszodon), továbbá a vasúti állomástól a község főutcáján végig vezető kiskocka kőút, a kalocsa–kiskőrösi, a kalocsa–hajósi, a kalocsa–dunapataji, a kalocsa–meszesi és a kalocsa–uszódi makadám rendszerű közutak. Kalocsának iparhatósága a főszolgabírói hivatal, az iparosság érdekeit az ipartestület képviseli, elnöke Farkas Gyula asztalos mester. Az iparosok száma 397, a kereskedők száma 92.

Jelentősebb ipartelepek: a község villamos világítását ellátó Villamos Részvénytársaság telepe, a műjéggyár, igazgatójuk Szántó Lajos dr., a rózsafüzér készítő háziipar, továbbá egy téglagyár⁸⁾, két cementárugyár⁹⁾ két gőzmalom¹⁰⁾, egy famegmunkáló gyár¹¹⁾, egy asztalos közműhely¹²⁾, egy kosárfonó és harisnyakötő háziipar¹³⁾, egy sörgyár¹⁴⁾.

A lakosság legnagyobb része földműveléssel foglalkozik. Nagybirtok rendszert űz az érseki és főkáptalani uradalom – előbbinek jószágigazgatója Harlikovics Mátyás, utóbbinak dékánja Macskovics Pál dr. kanonok, pápai prelátus. Az érseki uradalom 100 darab fejestehénből álló mintatehenészetet tart, mely a lakosság tej- és vakszükségletét nagy részben ellátja. A közép és kisbirtokon kívül a szegényebb sorsú nép bérben bírja az érseki uradalomhoz tartozó

Berke, Nána és Sóstó pusztákat, s a róm. kath. plébániai javadalomhoz tartozó Papszállás pusztát a Keresztény Munkásegylet közvetítésével. Ezen szövetkezeti alapon álló földbérlet rendszer útján a nép rendezett anyagi viszonyok között él – úgy hogy az országban tapasztalható Amerikába való kivándorlás Kalocsán nem fordul elő.

Kalocsa épületei közül nevezetesebbek: az érseki barokk stílusú főszékesegyház, mely ez idő szerint plébániai templom gyanánt is szolgál, és amelyet az 1910-11 évben az ezen székház tervezői kiegészítettek, restauráltak és díszítettek, a jézustársasági atyák gót stílusú temploma, az apácák román stílusú temploma és a kisebb papnevelő intézet nyilvános jogú kápolnája. Ezen kívül megemlítendő még a kórházi kálvária kápolna, a negyvenen s a temetői kápolnák és az izraelita templom, továbbá az érseki kastély, a nagyobb és kisebb papnevelő intézetek, a jézustársaságiak és apácák rendházai, a főgimnázium és a tanítóképző, valamint az elemi iskolák épületei, a 2 emeletes kir. törvényszék, a Tanítók Háza, a Kalocsai és Sárközi Takarékpénztárak, a községi bérház, az érsekuradalmi Magyar Király szálló és a Helferszálló, az érsekuradalmi jószágigazgatósági és kanonoki épületek, a nyári kaszinó, a Kath. Kör, a Legényegylet, a Munkásegylet háza.

A lakóházak száma 1934, a község ivóvíz szükségletét hét ártézi kút elégíti ki, melyek 102-224 méter mélységből szolgáltatják a vizet.

Kalocsa Pestvármegyének dunapataji országgyűlési választókerületéhez tartozik, jelenlegi országgyűlési képviselője Muzsa Gyula budapesti gyógyszerész, kit függetlenségi és 48-as Kossuth párti programmal választottak meg.

Ezen alapkő-oklevél mellékletei: a község képviselőinek és elöljáróinak névjegyzéke, a község 1912-ik évi költségvetései, 1911-ik évi vagyonszámlája, kis térképe, az építést elhatározó képviselőtestületi közgyűlés jegyzőkönyvi kivonata, a község érvényben lévő szervezési szabályrendelete - a jelenlegi piacárak havi kimutatása, a helyben megjelenő lapok és folyóiratok egy-egy példánya, a most szokásos képes levelezőlapokból néhány jellemzőbb példány, a forgalomban lévő ércpénzek, s a takaréki mérlegek 1-1 példánya.

Jelen okirat a székház építő bizottságának ülésén felolvastatott és aláíratott.

Kalocsa, 1912. évi jan. 2.

Kleiner Lajos, Petrovác József, Greguss Gyula, Szántó Lajos dr., Lovassy Ákos, Kolecsányi Endre, idb. Tarajossy Sándor dr., Petrovác Gyula, Foerk Ernő, Farkas Gergely, Csernyus József sk”

Az alapkő-okiratban néhány tévesen szereplő esemény helyreigazításában és a korabeli intézmények, épületek azonosításában az alábbi jegyzetek megkönnyítik a tájékozódást.

1) Kalocsa nagyközségi szervezetét első ízben 1872. július 6-án alkotta meg a városi képviselőtestület. A jóváhagyott rendeletet a Sárközi Lapok című kalocsai hetilap öt részletben: 1873. febr. 16., március 9., április 20., április 27. és május 4-én *Kalocsa város felsőbbi jóváhagyást nyert szabály-rendelete (Statutum)* címen közölte.

2) Az ármentesítő társulat 1872. október 29-én alakult meg *Pestmegyei Sárközi Duna-védgát és Csatornázási társulat* néven. In: Sárközi Lapok 1872. december 8.

3) A kaszinó alapítási éve helyesen 1853, bár Hang Ferenc 1858-ra teszi az alapítást (Hang F. csak 1862-ben költözött Kalocsára. In: Winkler Pál: Kalocsa története... Kalocsa, 1927. (Árpád könyvek 11-12. sz.) 117. p., Varga Lajos: Kalocsa és vidéke. Kalocsa, 1927. (Árpád könyvek 13-14. sz.) 83. p.

4) A Katolikus Legényegylet eredeti alapítási dátuma 1872. február 18. (vagy, Winkler Pál és Tímár Kálmán szerint: február 25.) Az 1872-ben, a belvárosi elemi iskolában alakult legényegylet elnöke Bagó Gergely kanonok, alelnöke Tóth János tanár, jegyzője Mócsy Antal képezdei tanár volt. Az akadozva működő egyesület 1883-ban Fonyó Pál lelkész szorgalmazására alakult újjá. In: Zengei: Legény-egylet Kalocsán. Kalocsai Lapok 1872. február 25., Tímár Kálmán: A kalocsai katolikus legényegylet 55 éves fennállásának rövid története. Kalocsai Néplap 1927. december 31. 1-2. p. Winkler Pál: Kalocsa története... Kalocsa, 1927. (Árpád könyvek 11-12. sz.) 120. p.

5) Az egyesület 1904. március 27-én alakult Kalocsai Katolikus Földmunkás Ifjúsági Egyesület néven. In: Kalocsai Néplap 1904. április 10. 3. p., Winkler Pál: Kalocsa története... Kalocsa, 1927. (Árpád könyvek 11-12. sz. 128. p.

6) Az egyesületet 1904. június 26-án alapította dr. Tarajossy Sándor, Greguss Gyula és dr. Szántó Lajos. Két telepük közül a nagyobbik a mai Start Autójavító Kft telepe helyén volt, ahol több háziipari műhelyt működtettek. In: Kalocsai Néplap 1905. január 8. 4. p., Hajtun József: Kalocsa és a kenyér. Kalocsa, 1980. 64. p.

7) Magyar királyként III. Károly.

8) A Foktői úton, a Vörösmarty utca torkolatának közelében volt a Modor Péter által 1897-ben alapított téglagyár, amit 1908-ban Niseim József és Társa budapesti cég megvásárolt és modern téglagyárrá fejlesztett Első Kalocsai Téglá- és Cementárugyár néven. In: Kalocsai Néplap 1897. október 31. 382. p., 1908. november 25. 8. p., Hajtun József: Kalocsa és a kenyér. Kalocsa, 1980. 63. p.

9) Az egyik cementárugyár a Niseim féle téglagyár mellett működött, a másikat Modor Kálmán és Herrmann János kereskedő alapította a Miskei úton 1911-ben. Az üzem területén ma az EMIKA működik. In: Kalocsai Néplap 1911. december 24. 6. p.

10) Az 1904-ben alapított, a jelenlegi helyén 1908-ban felépült Bagó Soós Malom és az 1908-ban alapított, a jelenlegi helyén 1911-ben felépített Margit Malom. In: Hajtun József: Kalocsa és a kenyér. Kalocsa, 1980. 64-65. p., Kalocsai Néplap 1908. április 19. 5-6. p., 1911. július 8. 1-2. p.

11) A Spitzer Testvérek Faárugyára 1905-ben alakult a mai Damjanich utcában. In: Hajtun József: Kalocsa és a kenyér. Kalocsa, 1980. 64. p.

12) Wolf Mór 1909 januárjában nyitotta meg a Patent Wolf Bútorgyárat a mai Szent István utcában állt egykori cipész szövetkezet épületében, melynek helyén ma az OTP kalocsai fiókja áll.

13) A háziipari műhelyeket a Kalocsavidéki Földmívelők és Iparosok Egyesülete működtette a mai Bem apó utcában lévő telepén. In: Kalocsai Néplap 1905. január 8. 4. p., Hajtun József: Kalocsa és a kenyér. Kalocsa, 1980. 64. p.

14) A sörgyár, az egykori érsekuradalmi sörház a mai Sörház utcában működött.

A városháza 1912 őszén készült el. Okt. 1-én megkezdődött a földszinten épített üzletek (a Szent István király úti oldalon 9, a Városház utcai és a Tomori utcai oldalon 5 üzlethelyiséget alakítottak ki) bérbeadása és a postahivatal is beköltözött a helyére. Az előljáróság hivatalai és a járási főszolgabírói hivatal átköltözött végleges helyére.⁷ A városháza átadása idején a nagyközségi előljáróság hivatalai működtek az épületben. A várossá alakulás után, 1921. szept. 29-től a közigazgatási szervezet polgármesteri hivattalá alakult.⁸ 1950. aug. 15. és 1990. aug. 17-én oszlatta fel önmagát.⁹ Az októberi kétfordulós helyhatósági választások után, okt. 26-án alakult meg Kalocsa Város Önkormányzata, mely a tanácsi osztályok helyett a polgármesteri hivatal irodáit hozta létre. Az irodák később az „osztály” nevet vették fel. Az önkéntes tűzoltóság a Tomori utcai szárnyon, a mai személygépkocsi garázsokban kapott helyet. A tűzoltóság 1950 decemberében kiköltözött az épületből.¹⁰ A városháza tornyában 1922-ben tűzmelegfigyelő helyet alakítottak ki. A tűzoltóság kiköltözése után a tűzmelegfigyelés is megszűnt, a tornyot 1951-ben lebontották. A földművelésügyi miniszter 1917. okt. 1-én alapította meg a m. kir. Kalocsai Paprikakísérleti és Vegyvizsgáló Állomást. A kalocsai képviselőtestület az állomásnak két földszinti és egy alagsori helyiséget térítésmentesen átengedett.¹¹ Az állomás részére 1920-ban a Miskei úton önálló telepet építettek, 1920. okt. 3-án után már csak az állomás laboratóriuma maradt, amely a Miskei úti telep 1930-as bővítéséig működött a városházán. A városháza üresen maradt két földszinti helyiségében 1932. jún. 2-án nyitották meg a Városi Múzeumot.¹² 1921 őszén, az újonnan alakult városi rendőrség (33 fő, 1 rendőrtanácsos, 1 rendőrfelügyelő és 3 rendőrfogalmazó) hivatali helyiségei is a városházán kaptak helyet. A rendőrség 1945. júliusában költözött el a városházáról a megszüntetett csendőrség helyére (ma Szent István király út 19.) Az 1928-ban megindult kalocsai mentőszolgálat háború utáni újjászervezésével 1945 májusában a tűzoltóság keretein belül 2 mentőkocsi kezdte meg működését. A mentőállomás 1983. ápr. 28-ig, a Kossuth Lajos utcai mentőállomás átadásáig működött a városháza épületében.¹³ A 2. világháború után a Tomori utcai szárny emeletén lévő lakásokat fokozatosan megszüntették. Helyükön a postahivatalhoz tartozó kézi kapcsolású telefonközpont és, rövidebb ideig, a Központi

⁷ ASBÓTH Miklós 1998. 120.

⁸ Uo. 131.

⁹ Uo. 196.

¹⁰ Uo. 168.

¹¹ Uo. 125.

¹² Uo. 144.

¹³ Uo. 189.

Statisztikai Hivatal kalocsai kirendeltsége osztozott, majd a polgármesteri hivatal vette használatba. A postahivatal a Szent István király út és az Ady Endre utca sarkán épült új épületének 1994. nov. 14-i átadásáig működött a városházán.¹⁴ Helyére az ÁNTSZ kalocsai kirendeltsége költözött. Az egykori tanácselnöki (ma polgármesteri) iroda bejárata mellett a folyosó falára 1969-ben helyezték el Csupó Imre, a kalocsai direktórium elnökének emléktábláját, akit az ellenforradalmárok a városháza udvarán 1919. jún. 20-án agyonlőttek. Az emléktáblát az 1990-es évek elején eltávolították. Az épületben lévő üzlethelyiségek profilváltozása szinte követhetetlen. Az üzlethelyiségekben volt élelmiszer-, iparcikk-, üveg-, ruházati, dohánybolt, gyógyszertár, fodrászat, bankfiók, utazási iroda, bádogos-, rádió-televíziójavító műhely stb. Volt egy bolt, amely a háború előtt is és utána is fogalom volt Kalocsán, a „Hangya”, illetve az „önkiszolgáló”. Az egyes bolthelyiségeket időnként összenyitották, majd kisebb boltokká alakították. A városi örökségvédelmi hatástanulmány országos és helyi védettségre javasolja az épületet.¹⁵

Források:

ASBÓTH Miklós

1998 Kalocsa történeti kronológiája. In: Asbóth Miklós, Romsics Imre: Kalocsa múltja és jelene. Kalocsa. 42-210. p.

Kalocsa történeti kronológiája

Számítógépes adattár. Szerk. Asbóth Miklós.

KN

1912. jan. 3. Az új városi székház alapkövének letétele. In: Kalocsai Néplap. 1912. jan. 3.

VÁTI

2004b VÁTI Magyar Regionális Fejlesztési és Urbanisztikai Közhasznú Társaság. Kalocsa város településszerkezeti terve. Örökségvédelmi hatástanulmány. Helyi értékvédelmi tanulmány. Felelős tervező Havas Mária. TSZ.: 2774/2003-3.2.2

¹⁴ Uo. 203.

¹⁵ VÁTI 2004b.